

Sygn. akt III AUa 499/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Rokicka-Radoniewicz
Sędziowie:	SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska SA Małgorzata Pasek (spr.)
Protokolant: protokolant sądowy Kinga Panasiuk-Garbacz	

po rozpoznaniu w dniu 22 grudnia 2015 r. w Lublinie

sprawy S. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji S. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 19 marca 2015 r. sygn. akt VII U 308/14

oddala apelację.

Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska Małgorzata Rokicka-Radoniewicz Małgorzata Pasek

Sygn. akt III AUa 499/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 14 stycznia 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił S. M. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego M. S. przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 28 października 2013 roku H. M., ponieważ nie miał on ustalonego prawa do emerytury lub renty i nie spełniał warunków do przyznania jednego z tych świadczeń.

W złożonym od tej decyzji odwołaniu M. S. domagała się jej zmiany przez przyznanie prawa do renty rodzinnej.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 19 marca 2015 roku oddalił odwołanie.

Sąd pierwszej instancji swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

H. M. urodzony (...) zmarł w dniu 28 października 2013 roku.

W dniu 11 grudnia 2013 roku M. M. działając w imieniu małoletniej córki S. M. wystąpiła z wnioskiem o rentę rodzinną na rzecz dziecka. Do wniosku nie dołączyła żadnej dokumentacji wskazującej na okresy ubezpieczeniowe byłego męża, podnosząc, iż nie jest w posiadaniu takich dokumentów, nie wie też, gdzie był zatrudniony. W związku z tym wniosła o ustalenie przez organ rentowy okresów składkowych i nieskładkowych zmarłego.

ZUS w oparciu o posiadane dane dotyczące ubezpieczenia H. M. określił jego staż pracy na 3 lata, 3 miesiące i 4 dni okresów składkowych i nieskładkowych. W ostatnim dziesięcioleciu poprzedzającym zgon w/w wykazano 1 rok, 10 miesięcy i 15 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Wnioskodawczyni w toku postępowania sądowego nie przedstawiła żadnych nowych dowodów na okoliczność zatrudnienia zmarłego, nie podnosiła również okoliczności dotyczących jego stanu zdrowia przed datą zgonu, mogących wpłynąć na ewentualne wcześniejsze ustalenie u niego niezdolności do pracy. Wskazała jedynie, że były mąż zmarł nagle, w wyniku samobójstwa.

Sąd Okręgowy powołując przepisy art. 65, art. 67 ust. 1, art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wskazał, że w sprawie niniejszej nie zostały spełnione warunki do ustalenia dziecku prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, ponieważ nie otrzymywał on emerytury ani renty i nie spełniał warunków do ustalenia jednego z tych świadczeń. Sąd wskazał, że przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy, a za datę powstania niezdolności do pracy przyjmuje się datę zgonu. Jednakże według art. 57 cyt. ustawy warunkami prawa do renty oprócz przesłanki niezdolności do pracy jest staż pracy, który wynosi 5 lat, gdy niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat (art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy) oraz wymagane jest by niezdolność do pracy powstała w okresie wskazanym w art. 57 ust 3 cyt. ustawy, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Tymczasem łączny staż pracy H. M. wynosi jedynie 3 lata, 3 miesiące i 4 dni okresów składkowych i nieskładkowych, zaś w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy: 1 rok, 10 miesięcy i 15 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Ponadto jego niezdolność do pracy powstała po upływie 18 miesięcy od dnia ustania ostatniego ubezpieczenia (tj. od 21 stycznia 2006 roku). Zatem na przestrzeni całego życia zawodowego zmarły nie legitymował się 5 – letnim okresem ubezpieczeniowym, a tym bardziej 25 - letnim stażem pracy o którym mowa w art. 57 ust. 2 w/w ustawy. Nawet przy przyjęciu, że niezdolność powstała przed 25 rokiem życia nie zostały spełnione warunki do renty.

W takiej sytuacji w ocenie Sądu pierwszej instancji nie jest możliwe ustalenie dla jego córki prawa do renty rodzinnej.

Sąd Okręgowy powołując orzeczenia Sądu Najwyższego podniósł, że z uwagi na specyfikę prawa ubezpieczeń społecznych, podstawę przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego mogą stanowić tylko przepisy prawa, a nie zasady współżycia społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2000 r., II UKN 293/99, OSNP 2001/9/321; wyrok z dnia 19 czerwca 1986 r., II URN 96/86, Służba Pracownicza 1987 r. nr 3; wyrok z dnia 29 października 1997 r., II UKN 311/97, OSNAPiUS 1998 r. nr 15, poz. 465) oraz zwrócił uwagę na możliwość wystąpienia z wnioskiem do Prezesa ZUS o przyznanie świadczenia w drodze wyjątku na podstawie art. 83 cytowanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji nie znalazł podstaw do zmiany decyzji organu rentowego i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku złożyła S. M. reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego M. S., która wskazała, że wyrok nie jest słuszny z uwagi na sytuację, w jakiej znalazło się dziecko zmarłego, które uczęszcza do drugiej klasy szkoły podstawowej. W jej ocenie zmarły nie ponosi winy za to, że nie osiągnął wymaganego stażu pracy, a wynikało to z sytuacji w kraju, tj. kryzysu gospodarczego i bezrobocia. Zdaniem skarżącej dziecko powinno otrzymać wsparcie ze strony państwa bowiem konstytucyjna zasada dobra dziecka jest jedną z fundamentalnych zasad kształtujących stosunek państwa do jego obywateli.

Z treści apelacji wynika, że apelująca domaga się zmiany wyroku i ustalenia dla S. M. prawa do renty rodzinnej.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje.

Apelacja wnioskodawczyni nie zasługuje na uwzględnienie, nie zawiera bowiem zarzutów skutkujących koniecznością zmiany bądź uchylenia zaskarżonego wyroku. Sąd Okręgowy wydał trafne, odpowiadające prawu rozstrzygnięcie, przedstawiając logiczną argumentację prawną.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była kwestia przysługiwania S. M. prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu H. M..

Mającą w sprawie zastosowanie przepis art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) stanowi o prawie do renty rodzinnej członków rodziny osoby, który w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej albo spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Renta rodzinna jest więc świadczeniem pochodnym świadczenia, jakie przysługiwałoby osobie zmarłej, dlatego też w pierwszej kolejności rozpoznaniu podlega spełnienie przesłanek przez osobę zmarłą, a brak uprawnień do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, pociąga za sobą również brak uprawnień członków rodziny do renty rodzinnej po ubezpieczonym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2012 r., III UK 134/11, LEX nr 1216788). Należy podkreślić, że dla przyznania prawa do renty rodzinnej nie mają znaczenia żadne inne okoliczności, poza w/w wymienionymi. Dochodzone świadczenie nie jest bowiem świadczeniem przyznawanym z uwagi na potrzeby, nawet najbardziej uzasadnione, ale świadczeniem zależnym od okresów opłacania składek na ubezpieczenie społeczne.

Z uwagi na bezsporną okoliczność niepobierania przez zmarłego w chwili śmierci świadczeń emerytalno – rentowych uprawnienie S. M. do renty rodzinnej po zmarłym ojcu należy rozpatrywać przez pryzmat spełniania przez niego – w chwili śmierci – warunków do uzyskania emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, przy czym zgodnie z art. 65 ust. 2 cyt. ustawy przyjmuje się, iż osoba zmarła w chwili śmierci była całkowicie niezdolna do pracy.

Ze względu na wiek H. M. w chwili śmierci (33 lata) brak jest podstaw do rozważania spełniania przez niego warunków ustalenia prawa do emerytury. Natomiast jeśli chodzi o ocenę przysługiwania zmarłemu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy należy wskazać, iż w myśl art. 57 ust. 1 cytowanej ustawy świadczenie takie przysługuje ubezpieczonemu, który 1) jest niezdolny do pracy, 2) ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy wynoszący 5 lat, gdy niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat (art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy), przy czym okres ten powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed dniem powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 ustawy) oraz 3) gdy niezdolność powstała w okresach wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Prawo nabycia renty z tytułu niezdolności do pracy jest zatem ściśle związane z faktem pozostawania w stosunku pracy, stąd też przewidziane w ustawie warunki otrzymania tejże renty uzależnione są od zdolności do wykonywania pracy oraz okresów składkowych i nieskładkowych. Przy czym ustawodawca uwzględnił sytuacje, w których osoba ubezpieczona, z różnych względów, nie świadczyła pracy, ale dalej była objęta ubezpieczeniem.

Stan faktyczny nie był sporny w sprawie. Wnioskodawczyni nie kwestionowała ustalonego przez organ rentowy stażu pracy H. M., nie domagała się również wstecznego ustalenia jego niezdolności do pracy.

Odwołująca w apelacji nie zarzuciła naruszenia prawa procesowego, zaś ocena, czy w sprawie doszło do naruszenia prawa materialnego możliwa jest dopiero po prawidłowym ustaleniu stanu faktycznego. Postępowanie apelacyjne ma bowiem merytoryczny charakter i jest dalszym ciągiem postępowania rozpoczętego przed sądem pierwszej instancji.

W sprawie niniejszej Sąd Apelacyjny uzupełnił materiał dowodowy przez uzyskanie dokumentów dotyczących zatrudnienia H. M. będących w posiadaniu Miejskiego Urzędu Pracy w L. (kserokopie świadectw pracy - k. 96 – 101). Oceniając te dowody należy stwierdzić, że okresy zatrudnienia wynikające ze świadectw pracy w większości pokrywają się z okresami składkowymi i nieskładkowymi uwzględnionymi przez organ rentowy i przyjętymi przez sąd pierwszej instancji. Dodatkowo wskazują na zatrudnienie H. M. w Zakładzie (...) w L. w okresie od 1 września 1995 roku do 31 sierpnia 1998 roku jako pracownika młodocianego – elektromechanika. W świadectwie pracy odnotowano fakt wykorzystania urlopu bezpłatnego od 27 lipca 1998 roku do 31 sierpnia 1998 roku (kserokopia świadectwa pracy – k. 102). Okres ten pominięty przez Sąd Okręgowy przypada przed 10 – leciem poprzedzającym datę śmierci ubezpieczonego. Natomiast dołączone akta sprawy o rozwód III C 3305/08 nie zawierają informacji dotyczących ubezpieczenia zmarłego.

W sprawie niniejszej wprawdzie Sąd pierwszej instancji błędnie ustalił ogólny staż pracy H. M., jednakże niewątpliwie w 10 - leciu poprzedzającym datę śmierci nie legitymował się on 5 - letnim okresem składkowym i nieskładkowym. Ponadto, nawet po uwzględnieniu w/w okresu zatrudnienia nie posiadał on 25 - letniego okresu ubezpieczenia, o którym mowa w art. 57 ust. 2 powołanej ustawy.

W apelacji skarżąca nie kwestionując okoliczności faktycznych ustalonych przez Sąd, zakwestionowała w istocie uzależnienie przyznania renty rodzinnej po zmarłym ojcu od warunków wskazanych w wymienionych przepisach, jednocześnie podnosząc okoliczności dotyczące trudnej sytuacji dziecka oraz wynikający z Konstytucji obowiązek wsparcia dziecka ze strony „państwa demokratycznego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej”. Tymczasem podstawę przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego mogą stanowić tylko przepisy prawa, a nie zasady współżycia społecznego, a obowiązkiem organów rentowych jest ocenianie uprawnień do świadczeń z uwzględnieniem przepisów prawa niezależnie od interesu osoby ubiegającej się o świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1999 r. II UKN 669/98 LEX nr 577278, wyrok SN z dnia 12 marca 1997 roku, II UKN 37/97 publ. OSNP 1998 r., Nr 1, poz. 20).

Natomiast w kwestii zgodności wymienionych przepisów z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 marca 2008 roku w sprawie SK 58/06 (OTK 2008/2/26, Dz.U. 2008/48/289). W uzasadnieniu tego orzeczenia podano, że w systemie ubezpieczeń społecznych uzależnienie pobierania świadczeń nie tylko od opłacania składek, lecz i od spełnienia określonych warunków ustawowych nie narusza zasad sprawiedliwości społecznej opartej również na zasadzie solidaryzmu społecznego. Podkreślono, że realizacja prawa do zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 67 Konstytucji następuje przez ubezpieczenie społeczne i pomoc społeczną. Z uwagi na złożoność materii z tym związanej Konstytucja nie przesądziła o formach realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego, pozostawiając ustawodawcy zwykłemu znacznemu marginesowi swobody określania poszczególnych wymogów i zasad przyznawania określonych świadczeń. Takie rozwiązanie jest uzasadnione koniecznością reagowania na zachodzące w państwie zmiany gospodarcze i związane z tym możliwości realizowania zobowiązań państwa wobec obywateli.

Trybunał uznał również, że "renta z tytułu niezdolności do pracy" jest jedną z form zabezpieczenia społecznego. Przepis art. 57 ust. 1 określa wymogi, które muszą być spełnione do przyznania takiego świadczenia. Niespełnienie wyznaczonych ustawowo warunków uniemożliwia uzyskanie odpowiednich świadczeń. Nieprzyznanie renty nie wyklucza jednakże innych możliwości pomocy ze strony państwa, chociażby w ramach pomocy społecznej (zasiłki itp.).

Należy podkreślić, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zwążającej, czy modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń.

Z ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie wynika, że H. M. urodzony (...), zmarł w dniu 28 października 2013 r. Zatem jego zgon nastąpił po ukończeniu 30 roku życia. Ostatni okres ubezpieczenia to okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych przypadający do 21 stycznia 2006 roku. Wymagany przez art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach minimalny okres składkowy i nieskładkowy uprawniający go do renty z tytułu niezdolności do pracy wynosił więc 5 lat. Ustalenie, że zmarły legitymował się co najmniej pięcioletnim stażem ubezpieczeniowym, uprawniałoby wnioskodawczynię do renty rodzinnej po zmarłym ojcu pod warunkiem, iż minimalny pięcioletni okres składkowy i nieskładkowy przypadaby w ciągu ostatniego dziesięciolecia poprzedzającego datę jego śmierci, a ponadto o ile niezdolność do pracy powstała nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia. W kierunku oceny spełnienia takich warunków zmierzały czynności organu rentowego i Sądu pierwszej instancji. Sąd Okręgowy badał również, czy zmarły legitymował się łącznie stażem ubezpieczeniowym wynoszącym co najmniej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Pozytywne ustalenie takiego stażu ubezpieczeniowego oznaczałoby brak potrzeby oceny, czy zmarły legitymował się przewidzianym w art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach pięcioletnim okresem składkowym i nieskładkowym przypadającym w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed jego śmiercią.

Poczynione ustalenia, że w ostatnim dziesięcioleciu poprzedzającym datę śmierci H. M. legitymował się on jedynie stażem ubezpieczeniowym wynoszącym 1 rok, 10 miesięcy i 15 dni oraz, że niezdolność powstała po upływie 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia doprowadziły do wniosku, że nie spełniał on warunków nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

W konsekwencji należy stwierdzić, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo uznał, że S. M. nie nabyła prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji i na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił ją jako bezzasadną.

Barbara Mazurkiewicz – Nowikowska Małgorzata Rokicka – Radoniewicz Małgorzata Pasek